

УДК 305-055.2+316.723-058.53

Вікторія Ленська
(Одеса)

ВІД УНІСЕКСУ ДО ЖІНОЧОЇ ДОМІНАНТИ: АНАЛІЗ ГЕНДЕРНИХ ВІДНОСИН У СУБКУЛЬТУРІ ХІПІ

Приводом для написання статті стала певна тенденція сучасного суспільства до фемінізації масової культури. Тут ми спробуємо проаналізувати загальнокультурну ситуацію, проводячи аналогії і враховуючи закономірності розвитку субкультури хіпі.

На прикладі субкультури легше простежити зародження, розвиток і наслідки того чи іншого культурного явища. Це пов'язано з тим, що покоління в субкультурі змінюються значно частіше. Саме тому, знайшовши деякі аналогії в русі хіпі, ми можемо гіпотетично спрогнозувати тенденції розвитку культурних явищ у світовому масштабі.

Ключові слова: фемінність, маскуліність, гендер, хіпі, субкультура, унісекс.

Поводом для написання статті стала определенная тенденция современного общества к феминизации массовой культуры. Здесь мы попытаемся проанализировать общекультурную ситуацию, проводя аналогии и учитывая закономерности развития субкультуры хиппи.

На примере субкультуры легче проследить зарождение, развитие и последствия того или иного культурного явления. Это связано с тем, что поколения в субкультуре изменяются значительно

чаще. Именно поэтому, найдя некоторые аналогии в движении хиппи, мы можем гипотетически спрогнозировать тенденции развития культурных явлений в мировом масштабе.

Ключевые слова: феминность, маскулинность, гендер, хиппи, субкультура, унисекс.

The reason for article writing has become a trend of modern society to the feminization of mass culture. Here we will try to analyze the general cultural situation conducting similar patterns and considering hippie subculture development.

On the example of subculture it is easier to trace the origin, development and implications of a cultural phenomenon. Due to the fact that the subculture generation changes more frequently. Therefore, finding some analogies in motion of hippies, we can theoretically predict the trends of cultural phenomena on a global scale.

Keywords: femininity, masculinity, gender, hippie, subculture, unisex.

Займаючись вивченням молодіжної субкультури хіпі, розглядаючи її історію, особливості світогляду, аналізуючи зовнішні вияви, ми постійно проводимо паралелі і знаходимо загальні закономірності розвитку між моделлю субкультури, яку створює молодь, і загальнокультурним простором, у якому ця модель перебуває. Відомо, що в межах субкультури зміна поколінь відбувається значно частіше, аніж у великій культурі (приблизно кожні 3–5 років), що дозволяє одному поколінню дослідників простежити еволюцію і трансформацію декількох поколінь субкультури. Необхідно також зауважити, що особливості поведінки молоді так чи інакше залежать від соціальних відносин у суспільстві, які у свою чергу зумовлені культурно-історичною ситуацією. Моделювання культурних закономірностей у внутрішньогрупових процесах субкультури дозволяє нам висувати гіпотези і будувати припущення щодо подальшого загальнокультурного розвитку сучасного суспільства.

Приводом для написання даної статті стала певна тенденція сучасного суспільства до фемінізації масової культури. Тут ми спробуємо проаналізувати загальнокультурну ситуацію, проводячи аналогії і враховуючи закономірності розвитку субкультури хіпі. Для проведення нашого дослідження ми звернулися до історії формування даного руху.

У 60-х роках ХХ ст., коли суспільство остаточно відходило від післявоєнної реабілітації, актуальним стало рішення соціальних проблем. Саме в цей період у США намітилося пожвавлення демократичних рухів, таких, як боротьба проти расової дискримінації і гонки озброєнь, а також сексуальна революція і друга хвиля фемінізму. У цей же час заявляє про

себе рух хіпі, що об'єднав молодь, яка виступила проти глобалізаційних процесів у сучасному світі. Для нас важливо також відзначити, що разом з вищепереліченими рухами зароджується поняття «унісекс».

«Людина, що віддає перевагу “унісексу”, свідомо відмовляється від зовнішніх ознак, які вказують на її статеву належність, і вступає в ряди представників “об'єднаної статі”» [6]. Поступово статево рівноправ'я в одязі поширилося і на інші сфери життя, але унісекс виник не для того, щоб знищити різницю між чоловіками і жінками, а щоб підкреслити їх рівність [5]. Це призвело до того, що разом з феміністичним рухом незалежних жінок, що зародився в ті ж роки, зовнішній вигляд обох статей не стільки зрівнявся, скільки перейшов на чоловічий бік. Жінки, які боролися за рівноправ'я із чоловіками, стали не тільки носити брюки як повсякденний одяг, але також приміряти й інші елементи чоловічого гардероба, носити зручні чоловічі стрижки і відмовлятися від використання косметики. У їхній поведінці з'явилися жорсткі чоловічі сторони. Таким чином, ми доходимо висновку, що прагнення жінок до незалежності і гендерної рівності приводить суспільство до своєї ідеологічної маскулінізації культури.

Водночас у русі хіпі, який із самого початку свого існування цілеспрямовано йшов у розріз зі світом, намічається зворотна тенденція – до фемінізації культури. Адже там, не зважаючи на те, що і для чоловіків, і для жінок основним повсякденним одягом є джинси, чоловіки, як і жінки, відпускають довге волосся (що є невід'ємним символом руху), носять прикраси, етнічні балахони. Також через ідеологічні переконання, виступаю-

чи проти будь-яких воєнних дій, чоловік свідомо відсторонюється від ролі воїна і, як наслідок, сильної статі. Отже, у хіпі, на початках їх існування, чоловіки і жінки рівні, але з нахилом у жіночий бік. У Т. Хойбнера ми знаходимо такий опис: «Усією своєю зовнішністю і стилем поведінки хіпі кидали виклик американській школі цінностей і всій капіталістичній системі, вони були м'якими, доброзичливими, плотськими, вони були переповнені відчуттям подяки, оптимізму, раділи всьому прекрасному на світі – сонячному промінню, тваринам, музиці або танцю. Вони носили зношені, вицвілі, залатані джинси. Одяг був яскравих тонів, з декоративними елементами, талісманами, амулетами, молитовними шнурами буддистських ченців. Неодмінною екіпіровкою хіпі також був спальний мішок, сумка, перекинута через плече, гітара або губна гармоніка» [3, с. 88].

Зазначимо, що фемінізація в культурі хіпі спочатку була лише зовнішнім виявом. Адже біля витоків руху молоді люди обох статей об'єднані були лише загальною ідеєю протесту, не маючи бази особливостей субкультури. Однак поступово в хіпі спостерігається наявність власної культурної традиції, що акумулювала певний фонд символів і стереотипів поведінки. Стають актуальними питання і гендерних позицій у взаємостосунках.

Наш інформатор Кіт, який був учасником руху хіпі в 1960-х роках в Угорщині, згадав випадок, що став фіналом його стосунків з подругою-хіпі: «Я виїжджав з Будапешта до Москви, і Даша мені сказала: “Я тебе з-під землі дістану, де-б ти не був, але за однієї умови, якщо ти не служи́тимеш в армії, якщо ж ти підеш в армію, я не буду з тобою”. Як громадянин СРСР, в армію я все ж таки потрапив. Довго намагався від неї приховувати, потім вона дізналася, перестала писати і назавжди зникла з мого життя. Її переконання не дозволяли їй перебувати поряд з людиною, яка служила в армії, тому що армія вчить нас бути готовими до війни»¹. Цей приклад передовсім засвідчує, по-перше, антивоєнний настрій хіпі, а по-друге, що у взаємостосунках пари чоловік – жінка право вирішення проблеми належить жінці.

Вивчаючи субкультуру хіпі 1980-х років у Москві й Санкт-Петербурзі, Т. Ще-

панська відзначає особливу роль жінки в соціальній структурі «системи». У її статті містяться такі підсумки: для жінок престижною є знижена семіотичність, класичний стиль одягу і манер повинен підкреслити відмову від «системної» символіки; авторитетний чоловік просякнутий «системною» символікою, а жінка, навпаки, – очищена від неї; жінки, які мають більше поваги в «системі», до неї не належать; структура групи загалом чоловіча – лідери чоловіки, тому й структура системи чоловіча. Жінки не мають власного статусу, у цьому сенсі їхня належність до групи умовна; жінці легше ввійти до системи, аніж чоловікові. До неї менше вимог, їй багато що пробачають. Вона може не погоджуватися з тим, що є прийнятним, навіть іти в розріз із певними нормами, які прийняті в «системі». Вимоги до одягу, зовнішності – для неї не обов'язкові; жінки посідають у групі периферійні позиції [4, с. 18–21, 25].

Одним з висновків даної роботи Т. Щепанської є те, що жінка-хіпі займає периферійне становище в чоловічому співтоваристві. Проте в контексті нашого дослідження факти, наведені вище, можемо також пояснити як підтвердження того, що жінка в середовищі хіпі є негласним лідером. Оскільки соціальна структура даної субкультури спочатку фемінізована, жінка, яка перебуває в ній, не потребує підтвердження домінантності своєї ролі, тому можлива відмова від «системної» символіки. Чоловік же – навпаки, просякнутий системною символікою, для нього вона слугує доказом належності до «системи». При цьому жінка, зовнішній вигляд якої нагадує хіпі, не користується пошаною в даному співтоваристві. Цей факт можна пояснити тим, що, за мірками хіпі, жінка з яскраво вираженими контурами хіпізму – чоловікоподібна. Як правило, явні ознаки належності до субкультури найпомітніші в новачків – піонерів і в окремих випадках – у жінок, які не захотіли вчасно вийти із «системи». Прикладом того, яке ставлення хіпі-жінки, яка користується пошаною серед тих, хто її оточує, до дівчат-хіпі, основним критерієм хіпізму яких є зовнішній вигляд, слугує для нас текст пісні хіпі-виконавиці Умки: «Хорошенькие школьницы мелькают там и тут. Они меняются прикидами и фенички

плетут. Я ненавижу их. Я ненавижу девочек...». Далі вона продовжує: «Они тусуются вокруг, они приводят подруг, они хотят в наш “обряд”, они вообще всего хотят. Я ненавижу их. Я ненавижу девочек...». Тут ми спостерігаємо такий варіант домінуючої ролі жінки в середовищі хіпі, при якому вона, негласно, посідає лідерську позицію, встановлює свої правила і не намагається підлаштовуватися до оточуючих.

Зауважуємо також на тому, що субкультура хіпі, яка неформальна щодо навколишнього світу, формує у своєму середовищі жінок, які є неформальними стосовно даної субкультури. Таким чином, ми доходимо таких висновків: жінка займає проміжне становище в «субкультура – соціум». З досвіду особистого спостереження зауважимо, що така жінка є носієм інформації від соціуму до тусовки, від тусовки – до соціуму. Поява нової інформації у свою чергу спричиняє за собою певні трансформаційні процеси в ході розвитку субкультури хіпі.

Враховуючи вищенаведені факти, а також спостерігаючи за загальною фемінізацією суспільства в сучасному світі, припускаємо, що хіпі, можливо, були передвісниками цих подій.

Для розгляду гендерних відносин у субкультурі хіпі на сучасному етапі ми вважаємо за необхідне звернутися до історії формування чоловічих культур із жіночою природою. І знову ми повертаємося у 60-ті роки ХХ ст., коли разом з рухом хіпі, що зародився, і другою хвилею фемінізму в країнах Заходу відбувалася чергова сексуальна революція, яка спричинила буйний розвиток гей-культури. Тут знову звертаємо увагу на той факт, що фемінізм диктує жінці жорсткість характеру, чоловічий стиль одягу, відмову від косметики, тоді як представники гей-культури, з огляду на свою сексуальну орієнтацію, використовують елементи жіночого одягу, прикраси, жіночу манеру поведінки і тональність мови. Враховуючи також, що в цей час у масовій культурі стартує таке поняття, як «унісекс», ми доходимо такого висновку: «унісекс» приводить до заміни гендерних ролей, що спричиняє за собою появу чоловікоподібних жінок і жінкоподібних чоловіків.

До 90-х років ХХ ст. представники гей-культури, будучи сексуальною меншиною,

існували окремим, певним чином засекреченим співтовариством. Це тривало до тих пір, поки решта представників сильної половини людства не стала приміряти на себе яскравий одяг, парфумерію і прикраси. Таким чином, у середині 90-х років ХХ ст. заявила про себе нова чоловіча субкультура з домінуючим жіночим началом. Представники даного співтовариства отримали назву «метросексуали». І. Остроух подав такі визначення стосовно метросексуала: 1) законодавець моди ХХІ ст.; 2) житель великого міста з традиційною сексуальною орієнтацією, який має гарний смак і витрачає вільний час та гроші на покупки для себе; 3) чоловік, який приймає і жіночий бік своєї природи [2, с. 91].

Поява метросексуалів, які зовнішні свої вияви запозичили в гомосексуалістів, є свідченням того, що культурні особливості меншини поступово стають виявами масової культури. Оскільки багато чоловіків у сучасному суспільстві віддають перевагу своєму жіночому началу, стаючи на позиції слабкої статі, жінки вимушені бути активнішими у вирішеннях життєво важливих питань.

Повертаючись до аналізу процесу активізації жіночої домінанти в субкультурі хіпі, розгляньмо її на сучасному етапі в контексті загальносвітових тенденцій. Польові дослідження унаочнюють, що на рубежі ХХ–ХХІ ст. жінка-хіпі остаточно закріплює за собою домінуючий статус лідера. У своєму середовищі вона стає представницею «сильної статі». Дійти подібних висновків нам допомогли інформатори. Наприклад: «Я його змусила зустрічатися зі мною. Я йому пісню написала. Зіграла йому на піаніно, половину не потрапляючи по клавішах. Я ж ще не вміла тоді грати на гітарі. Я склала свою першу в житті пісню і на піаніно її зіграла йому. Бідний, це його пробило, однозначно, і він став зі мною ходити-зустрічатися»². Також Барда згадує про те, як заради коханої людини вона написала пісню на дев'ять голосів, потім зібрала в гуртожитку (де вона на той момент мешкала) співаючих дівчат і скрипалю, щоб виконати її для свого обранця.

З її розповіді ми дізналися і про те, як відбувалося запрошення молодого чоловіка на прослуховування пісні: «А як я його взагалі запрошувала..., він же не хотів. Я говорю: “Як? Місяць роботи,

стільки репетицій задарма, як це можна взагалі?” І він, такий, дивиться на мене і починає спиною відходити, і я розумію, що якщо що-небудь екстремальне не зробити – все. Я, коротше, сідаю і зап’ястям об асфальт [із силою вдаряє. – В. Л.]. Дивлюся – мало, крові немає, я другий раз притискую руку, до м’яса. Він запитав: “Навіщо?” Я говорю: “Тому що біль фізична заглушує біль душевну”. Він говорить: “Нісенітниця”. Повертається і йде. Я йому: “Ти прийдеш? Ти прийдеш?” Він не відповів, але прийшов тоді». Подані вище приклади демонструють приклад жінки-хіпі, у характері якої простежуються чоловічі риси завойовника. Тут варто зауважити, що в середовищі сучасних хіпі жінка остаточно посіла домінуючу роль, що радше пов’язано з інформацією, яка потрапила в середовище хіпі з навколишнього світу.

Підбиваючи підсумки даного дослідження зазначимо, що під час роботи нами було виявлено три етапи становлення жіночої домінантності впродовж історії існування субкультури хіпі: зовнішні вияви фемінізації субкультури; негласна лідерська позиція жінки-хіпі; жіноча домінанта.

Таким чином, при початковій рівності статей хіпі-жінка без боротьби, у природний спосіб, посіла домінантну лідерську позицію.

Як уже було сказано на початку нашої статті, на прикладі субкультури легше прослідкувати зародження, розвиток і наслідки того чи іншого культурного явища. Пов’язано це з тим, що покоління в субкультурі змінюються значно частіше. Саме тому, знайшовши деякі аналогії в русі хіпі, ми можемо спрогнозувати тенденції розвитку культурних явищ у загальносвітовій культурі.

Оскільки початок фемінізації суспільства і зародження жіночої домінанти в субкультурі хіпі ми пов’язуємо з появою в 1960-х роках поняття «унісекс», відмітимо, що в початковій точці свого зародження обидва ці явища були дзеркальним відображенням один одного. Фемінізм – унісекс із акцентуацією чоловічності, хіпізм – унісекс із акцентуацією жіночості. Проте ситуація поступово вирівнялася, у

сучасному світі ми спостерігаємо наступну стадію фемінізації, яку можемо порівняти з перехідним періодом між другим і третім етапом, що були виявлені нами в субкультурі хіпі. Виходячи з того, що сучасні модні тенденції диктують чоловікам правила, дотримуючись яких, вони не зацікавлені у своїй позиції «сильної статі», доходимо висновку, що сучасна жінка незабаром займе домінуючі позиції, не докладаючи особливих зусиль.

Однак не слід забувати, що за свою історію всі суспільні рухи, акції соціального протесту і молодіжні субкультури переживають хвилеподібний розвиток, супроводжуваний сплесками і спадами активності. Тому за активною фемінізацією варто очікувати хвилю (що вже насувається) нової маскуліної субкультури. У ЗМІ цей рух уже отримав свою назву – «ретросексуали» [1].

Примітки

¹ Записано в м. Ізмаїлі від О. Л. Галкіної, 1981 р. н., українки, авторки і виконавиці пісень.

² Записано в м. Одесі від К. А. Костюченка, 1950 р. н., росіянина, вільного художника.

Література

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : bad-mazafaka.livejournal.com/51498.html // Манифест ретросексуала // Livejournal.com.

2. *Остроух И. Г.* Метросексуал: стиль жизни или стратегия выживания мужчины в постиндустриальном обществе? / И. Г. Остроух // Мужской сборник: мужчина в экстремальной ситуации. – С.Пб., 2007.

3. *Хойбнер Т.* Вызов неприкаянных / Т. Хойбнер. – М., 1990.

4. *Щепанская Т. Б.* Женщина, группа, символ (на материалах молодежной субкультуры) / Т. Б. Щепанская // Этнические стереотипы мужского и женского поведения. – С.Пб., 1991.

5. *Karen Kami.* Такой разный унисекс [Электронный ресурс] // Российский национальный сервер лесбиянок. – Режим доступа : lesbi.ru/www.lesbi.ru/health/moda/unisex.html.

6. *Karen Kami.* Унисекс: обезличивание ради индивидуальности [Электронный ресурс]. – Режим доступа : Amazonky.RU/www.amazonky.ru/topic/print.php/?article=142.

SUMMARY

This article analyzes gender relations in the subculture of hippies and forecasting global trends of cultural phenomena.

It is known that within the subculture, generational change is happening much more frequently than in world culture (approximately every 3–5 years), which allows to one generation of researchers to trace the evolution and transformation of several generations of subculture.

Modeling cultural patterns in intragroup processes in subculture we can put forward the hypotheses and speculate on further general cultural development.

In the 60s of the XXth century, when the society retreated from the post-war rehabilitation, the solving of social problems was important. At the same time the hippie movement declared the merging of young people who opposed the war and globalization.

Getting feminization of society and the emergence of female dominance in the hippie subculture related to the appearance in the 1960s, the concept of unisex. It should be noted that the first of these two phenomena were mirror images of each other. Feminism – unisex with accentuation of male, hippie – unisex accentuation of femininity. However, the situation has leveled off, and in today's world, we witness the next stage of feminization.

As we know, all social movements, actions of social protest and youth subculture are characterized by undulating development, accompanied by bursts and downs of activity. That is why the active feminization expects a new wave of masculine subculture.

Keywords: femininity, masculinity, gender, hippie, subculture, unisex.